

Ivan Fuček

PREMA TROJSTVENOJ TEOLOGIJI KRIŽA

Današnje temeljno provokatorsko pitanje milijuna ljudi glasi:

Kako da nam se Bog opravda sučelice boli i zla u svijetu? S J. P. Sartreom, A. Malrauxom, A. Camusom to pitanje uporno ponavlja suvremeni ateistički čovjek svih boja, premazan mastima svih nevjera, egzistencijalno razočaran revolucijama svih vrsta.

Kao antipod ovome, lojalno protupitanje nas kršćana glasi:

Može li prigovarati čovjek za koga njegov dobrotvor, iz čiste ljubavi, daje svoj život? S milijunima kršćana pita P. Claudel i nedavno preminuli bivši gradonačelnik Firenze La Pira: ako se Bog bez ikakve obveze upustio s ljudima u njihovu bol i patnju sve do tragične smrti na drvetu sramote, tko će imati obraza da prigovori takvom Bogu?

Bol i zlo u svijetu za nas i dalje ostaju neriješena tajna, misterij. Ali ima bar nešto, nastavlja P. Claudel, što mi ne možemo reći Bogu: »Ti ne znaš što je bol i patnja!« To Bogu ne možemo reći, jer je Bog umro u boli i patnji za čovjeka. Bog nije došao na svijet da bi dokinuo bol i zlo. Dapače, nije došao ni da taj problem objasni uvjerljivim riječima i majstorskim govorima. Bog je došao među nas da bol i zlo u svijetu ispuni svojom prisutnošću, da je preuzme na se, i da je kao jedan od nas u najdubljoj solidarnosti s nama, čak više nego što mi to možemo pojmiti, do dna iskusi i iskapl.

Dopustite mi da najprije postavim nekoliko pitanja!

Sociološki odgovor

Kad ruski pjesnik i žurnalist N. A. Nekrasov u jednoj pjesmi dirljivo opisuje kako je neko malaksalo, pretovareno kljuse s kolima zapalo u

blato i ne može da ih izvuče, pa kako ga bijesni seljak bije knutom po »krotkim očima« sve do bezumlja, pitam: je li za to kriv Bog ili čovjek?

Kad roditelji intelektualci, uživači i razbludnici, kako ih crta Dostojevski, svoju petgodišnju djevojčicu nemilo tuku, šibaju, gaze nogama, zatvaraju u nužnik čitave noći jedino zato što nije na vrijeme molila da pođe na stranu, pitam: je li za to suludo izživljavanje kriv Bog ili sadistički usmjeren, pokvaren čovjek?

Kad je onaj glasoviti ruski general za vrijeme carske Rusije polazio u lov sa bezbrojnom svitom i stotinama pasa, pa kad je neki derančić od osam godina bacio kamen i slučajno ozlijedio nogu jednog psa, kad je za to bio bačen kroz čitavu noć u buharu, a ujutro do gola skinut morao svezan trčati za njima, pa kad je u užasnoj panici htio pobjeći, i zbog toga naočigled majci bio raskomadani od pasa, pitam: je li tu barbarsku okrutnost priredio Bog ili čovjek?

Kad nam Pelagija Lewinska, koja je provela 20 mjeseci u najstrašnijem hitlerovskom konc-logoru, opisuje užase istog logora: životinjski, a ne humani smještaj u barakama, nedostatnu hranu, koju zbog bi juta vos ti nisu mogli jesti, smišljeno mrcvarenje logorašica, nezamislivo blato u koje su im dnevice tonule umorne noge, a tolike su od njih zaglibile i ostale nepomične, kad nam opisuje prokope koji su bili iskopani samo da bi ih se moralo preskakivati, pitam: je li za to sve kriv Bog ili čovjek?

Kad nam šef našeg katoličkog zagrebačkog Karitasa, Jelena Brajša, pripovijeda jezovit slučaj iz prakse, kako je saznala za dijete bačeno u smeće u jednoj zagrebačkoj javnoj kući, kako se nadljudskim snagama borila s gazdom one kuće, bacila mu sav novac iz novčanika koji je imala da bi smjela otkopati smeće i unutra pronaći malu djevojčicu, zamotanu u crnu vestu, pa kad je uz gotov lom živaca to dijete zgrabila, sjela za volan i spasila ga, pitam: je li ovdje kriv Bog ili čovjek? Možda je ovdje jedini spasitelj Bog!

Kad su se ovih godina našim evropskim cestama povlačile tisuće hipijevaca, mladih, besprizornih, izgubljenih, odanih ljenčarenju, prljavštini, drogi, bludu i porocima svake vrste, pitam: tko je kriv za taj fenomen modernog društva: Bog ili čovjek?

Kad nas sa svih strana zapljuskuje val mogućnosti stravičnog svršetka čovječanstva, kako se pošteno izrazio A. Einstein, akumulacijom ABC naoružanja, najmodernijih atomskih sredstava sveopćeg uništenja, kad svjetske konferencije o miru i pravdi jedvice uklanjaju tu sveopću paniku s obzorja naše moderne civilizacije, onda i opet pitam: je li za to kriv Bog ili čovjek?

Nema nikakve sumnje! Većina boli i zla u svijetu dolazi od nas ljudi. Ono što predbacujemo Bogu, to su najčešće djela ljudi protiv drugih ljudi i protiv Boga. Ne velim »sva bol« i »sva zla« u svijetu, ali većina je naše ljudsko djelo.

Ipak, diže se prigovor: zašto to Bog ne spriječi? Bog nije naša »zakrpa«! Recimo da Bog spriječi onoga koji je pošao učiniti zlo tako da si dotični razbije glavu. Bez uvrede, pitam, koliko bi među nama još bilo ljudi čitave glave? Kad bi Bog morao sprečavati sve naše prostakluge, poteškoće i opasnosti, išli bismo od čuda do čuda. Više ništa ne bi bilo sigurno. Iznimka bi bila pravilom. Ništa više ne bi ničemu služilo. Najsigurnije stvari postale bi nesigurne.

Veliki indijski mislilac Rabindranath Tagore pokušava isti problem objasniti onima koji se muče pitanjem boli i zla u svijetu:

»Jednoga dana prolazeći ispod mosta jarbol se moje barke sudari s jednim od lukova. Sve bi za me bilo dobro da se jarbol mogao svinuti na duljini od nekoliko centimetara, ili da se most podigao poput mačke koja prede, ili da se rijeka lagano ulekla. Ali ni jedni ni drugi ne učiniše ništa da mi dodu u pomoć. Upravo s tog razloga mogao sam se služiti rijekom i ploviti njome služeći se jarbolom svoje barke i stoga također, kad struja nije bila povoljna, mogao sam računati s mostom. Stvari su ono što jesu i moramo ih poznavati ako hoćemo da se njima služimo. To je moguće samo kad one slijede zakon, koji nije naša volja.«

Tako nas Tagore poučava kako Bog respektira stvari koje je stvorio, njihovu narav, njihove zakone, čvrstoću željeza, zemljinu silu teže, vrućinu vatre. A čovjeka, svog namjesnika na zemlji, poštuje u njegovoj slobodi. Bog nije diktator. Svi diktatori svijeta hoće da učine sretnima svoje narode, ali silom. I narodi im nisu sretni, jer nisu slobodni. Bog je Otac. On hoće da nas gleda kako hodamo sami kao slobodni ljudi, a ne kao djeca koja još nisu prohodala. Bog nam je dao slobodu i duboko je poštuje. Nažalost, mnoga zla i mnoge boli u svijetu izvire upravo iz čovjekove slobodne volje.

Povijesno-teološki odgovor

Imamo li obraza Boga pozivati da se opravda za bol i zlo u svijetu kad znamo da je za nas pošao u smrt, ne kao nesvjesno dijete, niti slučajno, kao u prometnoj nesreći, niti iz očaja, nego nakon neusporediva života iz čiste ljubavi!? Sadržaj smrti Raspetog Boga na križu je antropološka datost kakvu ne susrećemo više nigdje na našem planetu.

Kad iz neke tvornice izvezu nove strojeve, više se za njih ne brinu. Kad naši naivci izrade svoje slikarije, napuštaju ih, pošto su ih čak i dobro prodali. Ali Bog, koji čovjeka »stvaralačkom riječi stavlja u život«, kako bi se izrazio F. Ebner, začetnik dijaloškog personalizma, nikad ga više ne ostavlja. On s čovjekom trajno živi i kroza nj djeluje. Dapače, Bog postaje jedan od nas. Rađa se u štali, jer bogato svratiste nije moglo primiti siromašnu Majku na porođaju. Bježi u inozemstvo, jer (nevjerojatno!) vlast

progoni netom rođeno dijete. Po povratku u domovinu redom je kroz trideset godina učenik, naučnik, radnik, teše daske, popravlja vrata i prozore, krovove i sve što treba u kući i oko kuće Nazarećanima, proizvodi za seljake oruđa, sanduke, stolove i krevete. Ruke su mu hrapave radničke, mišići umorni od posla.

Kad bi tu bio samo čovjek, zanosio bi nas svojim primjerom. Ali što da kažemo kad je taj dječak, izbjeglica i povratnik, taj univerzalni zanatlija sam Bog, koji sve dotle želi biti solidaran s nama ljudima?

Isusu je trideset godina. Sređuje svoj alat. Zatvara radionicu. Jednako sigurnošću s kojom je radio kao majstor, sada će govoriti ljudima. Reći će im da je Bog Otac, a on, Isus, da je došao donijeti »život«, pravu sreću, koje ne može biti u srcu tako dugo dok je čovjek privezan uz grijeh. Neće ulaziti u pitanja politike, ali će se politički i religiozni poglavari ipak ne malo prestrašiti. Kako pojmiti tog čovjeka, koji neprestano govori o ljubavi prema Bogu i bližnjima? Njegova pojava i ponašanje bit će veoma izazovni i šokantni. Nastupa kao »ljubitelj grešnika«, kao onaj koji ima vlast opraštati grijeh, koji grešnicima očituje Božju opraštajuću ljubav. Nastupa kao onaj koji ima moć nad kozmičkim silama, gospodstvo nad demonima, koji jedini može dati ulaznicu u Božje kraljevstvo, pokazati put pravoj sreći. Nastupa kao novi Mojsije, kao prorok zadnjih vremena, koji poziva ljude da ga slijede kao učenici u skromnosti i jednostavnosti: »Učite se od mene...!«

Na reakciju nije trebalo dugo čekati. Odgovorni ljudi Izraela, oni »sveti« i »učeni«, dogovoriše se da ga likvidiraju. Izvješćuje nas evanđeUst Marko: »Farizeji izađu i dadu se odmah s herodovcima na vijećanje protiv njega, kako da ga pogube« (Mk 3,6). Isusova kasnija pogibija bit će izvršenje tog zaključka.

Zaista, kad bi tu bio samo čovjek, morali bismo ga doživjeti kao novo prebujalo izvorište dobrote i ljubavi. Ali što da kažemo kad je taj čovjek sam Bog, koji je došao među nas da na svojim leđima ponese naše boli i patnje, krivnje i zla, da se, naprosto, poistovjeti s našom sudbinom?

Isusove suvremenike iritiraju riječi i djela koja naviještaju Božje kraljevstvo. Posebno ih iritira njegova povezanost s Bogom, kojeg naziva »Ocem«. Čime on to sebe pravi? Ne mogu podnijeti da svoje djelo obavlja na pozadini bogate usamljene molitve, koja traje po čitave noći, i na koju se često povlači (Mk 1, 35). To isključivo jedinstvo s Ocem! Ti njegovi zahtjevi ljubavi prema neprijateljima! To njegovo lišavanje od svega! Sve je to draškalo nečiju zavist i prelazilo »mjeru« podnošljivosti za pravovjernog Židova. Stoga je Isus morao pasti. Ali da su mu zahtjevi bili ispravni i istiniti, a zbog kojih će biti prikovan na drvo sramote. Otac će dokazati time što će Raspetoga uskristiti od mrtvih.

Time će Raspetome dati pravo, a onima koji su tražili njegovu smrt pokazat će da su u nepravdi. Otac će potvrditi djelovanje zemaljskog Isusa i time će definitivno otkloniti nepravedan postupak izraelskih voda.

Jest, kad bi Isus bio samo čovjek, bio bi najveći i najhumaniji čovjek na svijetu, kako ga opisuje poznati marksist Milan Machovec u knjizi »Isus za ateiste« (1973). Ali, budući da je Isus Bog, uskrsnućem potvrđen, na našim ustima prestaje svako pitanje. Mi ne možemo, kao Veliki Inkvizitor, zatvoriti oči. Ovaj je ignorirao događaje koji su se zbili na trgu u Sevilji, kad je narod jurio k Isusu neodoljivom silom, kad je Isus kao nekoć ozdravljao i podizao. Smeta mu, užasno mu smeta Isusova prisutnost, zato ga baca u tamnicu: »Zašto si došao da nam smetaš? Jer ti si došao da nam smetaš... Sutra ću te osuditi i spaliti na lomači...« Da, mi smo ljudi nevjerojatno gluhi i slijepi baš kao i Veliki Inkvizitor za pomirenje koje je izvršio Raspeti Bog.

S teološke strane moramo ipak reći da nam ovdje još dovoljno ne zrcali spasenjsko značenje križa, dok nam se Uskrsnuće ukazuje retrospektivno kao »potvrda Kristova života i djelovanja«, ali ne I u svom vlastitom novom značenju.

Trinitarno-teološki odgovor

Ali zašto Bog umire na križu? Što nam kažu evanđelisti?

Što kaže Marko? Njegovo je Evanđelje danas u središtu proučavanja. Dan Isusove smrti na križu označuje ispunjenje vremena: sat za satom teklo je sve po Očevoj volji. Što Abraham nije morao izvršiti nad Izakom, to Bog kao Otac zahtijeva za nas od svog Sina. Zahtijeva ono što je čovjeku bilo neizvedivo: Isus treba da na sebe preuzme svu krivnju svijeta, da kao »supstitut« čitavog čovječanstva i svakog čovjeka taj teret ponese u smrt poput »generalnog« i »apsolutnog grešnika« pred Ocem. Zato srvan u Getsemaniju moli: »Abba! Oče! Tebi je sve moguće! Otkloni čašu ovu od mene! Ali, ne što ja hoću, nego što hoćeš ti!« (Mk 14, 36). Znači, u događaju raspeća primarno djeluje Otac. Isusovo djelovanje je u posluhu odgovor Ocu. A to je, po Markovu Evanđelju, beskrajna zapuštenost i ostavljenost od Boga: »Bože moj. Bože moj, zašto si me ostavio?« (Mk 15,34). Ali u toj su ostavljenosti dva pola: nebeski Otac i utjelovljeni Sin na križu obuhvaćeni su nježnom međusobnom Ljubavlju. Ta Ljubav je Duh Sveti. I tako u smrti Raspetog Boga, prema Markovu Evanđelju, Izlaze pred nas kao »Pomiritelj« sve tri Božanske Osobe.

Što nam veli evanđelist Ivan? On nas uvjerava: »Bog je ljubav!« (1 Iv 4, 16). Ta Ljubav na križu umire dan prije Pashe (Iv 19, 14), kasno

po podne, u isti sat kad su u jeruzalemskom hramu svećenici Staroga zavjeta klali jaganjca za svetkovanje Pashe. U isti sat, prema Ivanu, »Jaganjac Božji« prikazuje svoj život za naše spasenje, »odnosi grijeh svijeta« (Iv 1, 29) i oslobađa nas od grešnog robovanja (Iv 8, 31-36). »Žrtveni Jaganjac«, simbol nevinosti i nemoći, omiljela je Ivanova tema. On u Otkrivenju spominje Jaganjca čak 28 puta, što nadmašuje sve ostale novozavjetne spise.

Premnoge umjetnine prikazuju sv. Ivana na Golgoti, ili izgubljena u promatranju Raspetog Učitelja, ili, poput Pietà iz Avignona, kako gleda mrtvo tijelo položeno u Marijino krilo. Takva intuicija umjetnika nalazi svoj solidan temelj u četvrtom Evanđelju, jer je Muka Isusova po Ivanu produljeno razmatranje ljubavi u dubokoj vjeri.

Ivan od nas zahtijeva da Raspeće smatramo događajem ljubavi (Iv 4, 10), mada usred te krvave drame odzvanja svemirom Isusov krik zapuštenosti od Boga. Nama ljudima manjka izvjesno razumijevanje da se ljubav može kriti i pod autoritetom, pa da se odgovor kao uzvrat ljubavi može zaodjenuti poslušom. Zar se ne događa između dvoje zaljubljenih da jedno od drugoga u nekoj graničnoj situaciji zahtijeva nešto teško? A nije li partner s time zadovoljan kao s nečim što se samo po sebi razumije? Ono što se zahtijeva vrši se s ljubavlju! Upravo se u takvim trenucima pokazuje snaga i čistoća ljubavi. Ona tada ne dolazi u krizu niti se lomi, nego se dapače, proživljava na najintenzivniji način.

Što nam kaže liječnik Luka? Poslušajmo tumačenje švicarskog teologa. H. U. von Balthasara u knjizi »Zašto sam još kršćanin?« (1971)! Razbludnom sinu, koji je povučen željom za avanturama, otac ne uskraćuje isplatu imetka. Recimo odmah: taj rasipni sin smo ja i ti; to smo mi, naprosto čovjek. Odlutali smo i nalazimo se u otuđenju.

Postavlja se pitanje: kad se slobodno stvorenje upropasti, postoji li za Boga u tome još ikakva mogućnost da ne izgubi svoju šansu stvaranja i spasenja? Teolog Balthasar nam tumači: Bog još uvijek ima šansu da spasi sina. Kako? Evo! U toj parabolici kao da manjka sam pripovjedač — Isus. Ali nije tako. Otac ne očekuje samo povratak izgubljenog sina, on za izgubljenim šalje svoju Ljubav u osobi svoga vlastitog Sina. Otac svoga Sina šalje unutra u tu izgubljenost ovog razbludnog. Isus prati izgubljenog. Uzima na sebe teret njegove izgubljenosti i svih njegovih otuđenja. Istovjetni se s razbludnim sinom samo zato da ga otkupi. Otac, dakle, dopušta da se njegov Jedinorođenac izjednači i poistovjeti s izgubljenim sinom, tj. s nama ljudima, s našom sudbinom krivnje i grijeha, boli, zla i smrti. Jedinorođenac preuzima na se svu tu našu bijednu sudbinu. Po križu vrši se krajnja solidarnost s nama u toj situaciji naše izgubljenosti.

Tako je u »pomirenju« rasipnog sina, tj. nas ljudi s Ocem, prisutno čitavo Trojstvo: Otac dočekuje izgubljenog i još prije šalje mu svoju Ljubav

kao pratnju u osobi vlastitog utjelovljenog Sina. Sin, koji je solidaran s nama do smrti na križu, do u najužasniju izgubljenost, patnju i bol, naprosto je istovjetan s čovjekom. Duh Sveti, u kome se pomirenje događa. Očeva je i Sinova Ljubav prema rasipnome!

A mi se još uvijek usuđujemo blasfemno pozivati Boga da nam se opravda? Neusporedivu Ljubav pozivamo na sudačku stolicu? Bog nas traži, a ne mi njega! Bog za nama trči, a ne mi za njim! »To je ljubav koja ne pozna klasa, kasta ili rasa«, reče Raoul Follereau. »To je ljubav koja se ruga granicama; ljubav koja isključuje rat; ljubav koja je jača od same smrti«, nastavlja Follereau.

Dok mi bol i zlo izbacujemo iz naše sredine, slično kao što izbacujemo gubavce iz društva i šaljemo ih na puste otoke, dotle Bog zlu i boli izriče svoje »da« po Onome koga su ljudi izbacili kao »izmet svijeta«. Isusov se način umiranja i zapuštenosti od Boga sastoji u tome da u posluhu prema Ocu dolazi u položaj da stupi na mjesto svakoga čovjeka i da stoji baš ondje gdje to nama ljudima spram drugih ljudi nije moguće izvesti, tj. Isus stoji na mjestu svakoga od nas u našoj krivnji, u grijehu, u boli, zlu i u smrti. A to znači da zadnju riječ ima »communio« — zajedništvo Boga i čovjeka u pomirenju, a nipošto »excommunicatio« — izopćenje.

Prema spomenutim evanđelistima (Marku, Ivanu i Luki) Uskrsnuće nije samo potvrda zemaljskog Isusa nego je to nova stvarnost novog stvaranja, kako se izražava E. Schlier. Uskrsli je stvaralački prisutan u Duhu Svetom. Isusovo Uskrsnuće nam omogućuje da bude plod Isusova života i smrti već ovdje i sada svima nama dostupan po riječi i po sakramentima, kao i po djelovanju koje se odatle hrani.

Pitanje koje nam je na početku postavljeno glasilu je: kako da se Bog pred nama opravda sučelice boli i zla u svijetu? Odgovor na to je odgovor na pitanje o pomirenju. A taj odgovor, koji nam je sam Bog dao, kako smo vidjeli, ne riječima nego životom utjelovljenog Sina, jest u tome što nam nije otkazao svoje »da« ni onda kad se nalazimo u bijedi, krivnji, grijehu, boli, zlu i smrti. Po križu Bog vrši solidarnost s nama ljudima sve dotle da nas prati do zadnjih mogućnosti, do ostavljenosti od Boga i od ljudi. Trpeći Bog podnosi zajedno s nama. On nije apatičan i indiferentan na pogled naše ljudske sudbine. U nju je ušao i ona je postala njegova.

A Otac? Ni Otac ne može biti bez trpljenja, ne u smislu J. Moltmanna ili D. Bonhoeffera kao »nemoćan Bog«. Božje očinsko trpljenje sastoji se u tome što mora od Sina zahtijevati da nas ljude solidarno prati sve do zapuštenosti smrti na drvu sramote. Ali taj Očev »moraš« proizlazi iz njegove neizmjerne ljubavi za nas ljude.

U Uskrsnuću Sina objavljuje se u našoj ljudskoj povijesti ono posljednje što je naš Bog mogao nama o sebi reći i za nas učiniti. U tome leži

neotuđiva, u biti jednaka vrijednost svakoga čovjeka, bez obzira na rase, klase, nacionalnosti, i druge razlike.

Time smo stigli do događaja sakramentalne ispovijedi. Kristov križ je »universalis confessio« — sveopće priznanje, jer se Krist poistovjetio sa svim našim grijesima i zapuštenostima, pa je, prema tome, pred Ocem to »prošireno priznanje«, »sveopća optužba«. Otac u Raspetome kao u zrcalu gleda sve grijehe svijeta. Otac u Raspetome »sudi« grijeh svijeta. Isusova smrt je izvršenje te »osude«. A Uskrsnuće, ono se u toj vezi pojavljuje kao »apsolucija« — odrješenje. Odrješenje koje nam je dano Kristovim Uskrsnućem vrijedi za čitavu povijest I svakoga od nas, samo ako ga želimo na sebe primijeniti! Sve je to moguće samo onda ako se »univerzalna Ispovijed« ne izvršuje samo u našoj povijesti, nego ako se I naša povijest događa u »univerzalnoj ispovijedi«. A događat će se ako je svaki od nas slobodno izvršuje. Tada je pomirenje tu, ne negdje u zraku ili u uspomeni, nego u našem vlastitom srcu!

Na svršetku svega što smo dosad rekli o pomirenju, možemo puni kršćanskog optimizma s crnačkim vođom — mučenikom Martinom Lutherom Kingom ispovjediti »čin vjere«.

»Neću vjerovati da je ljudsko biće samo sitna slamka kojom se poigrava struja života.

Neću vjerovati da će narodi jedan za drugim, povučeni u vrtlog militarizma, završiti u paklu termonuklearnog uništenja.

Ja vjerujem da će istina bez oružja I ljubav bez granica imati posljednju riječ.

Ja vjerujem da i usred praska metaka I grmljavine topova ostaje nada da će osvanuti jutro puno sjaja.

Usudujem se vjerovati da će doći dan kad će stanovnici Zemlje dobiti tri obroka dnevno za svoje tjelesno zdravlje, odgoj i kulturu za zdravlje duha i slobodu I jednakost za zdravlje duše.

Vjerujem da će ljudi koji žive za druge uspjeti da jednog dana ponovo sagrade ono što su egoisti srušili.

Isto tako vjerujem da će se jednog dana cijelo čovječanstvo pokloniti pred Božjom vlašću. Vjerujem da će jednog dana spasiteljska I mirotvorna dobrota postati zakon. Vuk i janje moći će zajedno počivati; svaki će čovjek moći sjesti Ispod svoje smokve, u svoj vinograd, I nitko više neće imati razloga za strah.«

Tako je! Taj »Credo« Martina Luthera Kinga u sveopće »pomirenje« bit će sigurno ostvaren ako se ostvari jedan jedini uvjet: ako definitivno bez otezanja i bez izuzetka otvorimo svoje srce nepojmljivoj Ljubavi!

»Bdijte, dakle, I... budite pripravnici, jer u čas kad i ne mislite Sin čovječji dolazi!« (Mt 24, 44)